pzazz

Wozzeck

ALBAN BERG / CHRISTOPHE COPPENS / ALAIN ALTINOGLU / DE MUNT

Wozzeck verdwaald in het Oorlogsmuseum

Johan Thielemans
Gezien op 08 november 2026
De Munt, Brussel

‘Wozzeck’, de opera van Alban Berg, behoort tot de klassiekers van de twintigste eeuw. Ze vertelt in korte, gebalde scènes het leven van de sukkelaar Wozzeck. Door jaloezie gedreven vermoordt hij zijn partner Marie en sterft zelf. Christophe Coppens nam het werk onderhanden bij de Munt. Hij vindt klaarblijkelijk dat het werk al zo vaak vertoond werd dat een nieuwe blik nodig is. Coppens is een sterke ontwerper. Zijn theater is technisch uitdagend en bulkt van ideeën en invallen onder het gevaarlijke adagium ‘ more is niet genoeg’. Bij deze ‘Wozzeck’ leidt dat tot een dooltocht in een oorlogsmuseum, voor de uitvoerders en voor het publiek.

11 NOVEMBER 2026

Coppens meent dat de verhaalstof van ‘Wozzeck’, die Berg ontleende aan Georg Büchner, wat verouderd is. Op zoek naar een meer hedendaagse invulling verplaatste hij de actie daarom naar een Oorlogsmuseum. Zo brengen we heden en verleden samen moet hij bedacht hebben. In zo'n museum begint de voorstelling dus. Twee knechten in groene overall zijn er aan het stofzuigen. Op de voorgrond is een poetskar omgevallen. Dfaarnaast ligt een man op de grond. Dat blijkt Wozzeck te zijn. We beginnen dus met een gevallen held.

Op afstand

Als de muziek begint rolt een klein theater de scène op. Daarin zit de kapitein, die geschoren wordt. Bij Berg is dat Wozzecks taak, maar hier kijkt hij van buitenaf toe hoe iemand kwast en zeep hanteert. Het daagt je langzaam dat Wozzeck deze situatie droomt of obsessief herbeleeft. Visueel is het tafereel vrij donker belicht, zodat je de actie eerder vermoedt dan je ze ziet. Ik ken de opera en weet daarom wat de scène betekent. Weten is echter niet hetzelfde als zien of meemaken. Zo zal ik de hele voorstelling voortdurend putten uit mijn

voorkennis, met als gevolg dat ik van op een afstand toekijk.

Ook voor de volgende scènes wordt er een theatertje het toneel opgeduwd. Zo is er een stilleven met soldaten. Een grote stijlbreuk volgt als Wozzeck in de vierde scène van het eerste bedrijf de dokter bezoekt. Plots rijst er uit de vloer over de hele breedte van het podium een kabinet vol toestellen op. Wozzeck is er doende op een loopband, als proefkonijn van de dokter. Onverwacht krijgen we hier een soort realisme dat niet strookt met de vervreemding van het museum. De scéne toont vooral hoe verzot Coppens is op spelen met theatertechniek.

Op het einde van het eerste bedrijf vallen lijken uit de lucht, een wat griezelig maar absurd gebeuren.

Het idee van het oorlogsmuseum keert dan weer in een volgende reeks scènes. Op het einde van het eerste bedrijf vallen tenslotte plots lijken uit de lucht, een wat griezelig maar absurd gebeuren. Het eindigt met een stapel lijken van soldaten. Daar zitten ook 'levende' muzikanten tussen – al gaat hun merkwaardige tussenkomst als volks orkestje in een kroeg in het geheel verloren. De berg lijken doet denken aan de Eerste Wereldoorlog. Die verwijzing klopt ook: Alban Berg was soldaat in die oorlog en werd sterk aangegrepen door wat hij toen meemaakte. Coppens voegt daaraan toe dat ook vandaag op veel plaatsen oorlogen woeden…

Dat oorlogsthema staat echter los van de amoureuze perikelen van onze arme soldaat. Toch gaat Scott Hendricks als Wozzeck boven op de stapel liggen. Zijn rivaal, de tamboer-majoor (Christopher Solokowski) duikt ook op boven de hoop en vervoegt ze eens hij zijn rol gespeeld heeft. Dat alles is moeilijk te plaatsen. Het concept van Coppens schept hier alleen verwarring. Hij wil veel zeggen en toevoegen, maar die toevoegingen verbinden zich niet organisch met het basisverhaal. Zo wordt het museum waar alles zich afspeelt stilaan een soort nergens.

Merkwaardig is dat de scenes met Marie, Wozzecks geliefde, een heel andere stijl krijgen. Zij kan haar emoties uitzingen op een kaal, zwart toneel. Jennifer Holloway is daarmee zowat de enige 'mens' in de voorstelling. Op het einde juicht het publiek haar dan ook toe. Zij kan in de eenvoud stralen. Op andere momenten vergat Coppens door zijn drukke en mooie scenografie dat hij met een menselijk conflict te maken heeft. De band tussen de gevoelens en de sociale positie van de personages schijnt hem niet te interesseren. Hij vond de stof van Berg en Büchner blijkbaar niet rijk genoeg.

Op zoek naar Wozzeck.

Wat vertelt Coppens over dan werkelijk over de opera 'Wozzeck'? De personenregie is de zwakste schakel van de voorstelling. Scott Hendricks als Wozzeck, met een rosse pruik, kennen we als een sterk acteur en een prachtige bariton. Hier is hij een schaduw van zichzelf doordat de regie hem in situaties duwt - zoals zingen bovenop een stapel lijken - die eerder passen in een soort absurd toneel. Het is bijna een 'Wozzeck' zonder Wozzeck, want de 'arme man' krijgt geen psychologische diepte. Het personage blijft opgesloten op het toneel, want er is heel weinig communicatie met het publiek.

Zijn tegenstander is de tamboer-majoor. Het kostuum van Christopher Sokolowski zegt meteen hoe Coppens staat tegenover de ‘echte man’, zoals de tamboer-majoor zichzelf noemt. Hij verschijnt in het rood met een kepie en een grote rode pluim. (Het kostuum roept het soort speelgoed op dat rond Kerstmis gretig gekocht wordt in Duitsland). Deze ‘verleider’ is een schertsfiguur. De gekke figuren in uniform van de militaire parade die voorbijtrekt bevestigen dat. Die lezing is schatplichtig is aan de hedendaagse discussie rond toxische mannelijkheid. Het personage dat de tragedie in gang zet, moet hier zorgen voor de komische noot van de avond.

Het begrip ‘feminicide’ wordt hier binnengesmokkeld onder het voorwendsel dat het originele verhaal dringend aan actualisering toe is.

Blijft de vraag waarom Marie toch onder zijn charme bezwijkt, zeker gezien de interpretatie die Coppens aan hun ontmoeting geeft. Marie wordt door de tamboer-majoor en een groep soldaten verkracht. Coppens en dramaturg Reinder Pols menen dat de verkrachting niet in de tekst staat, maar dat de onrustige muziek van Berg zo verstaan moet/kan worden. ‘Feminicide’ is net als ‘toxisch’ zo’n begrip dat vandaag het debat beheerst. Het wordt hier binnengesmokkeld onder het voorwendsel dat het originele verhaal dringend aan actualisering toe is.

Ik heb toch wat moeite met deze interpretatie. Als Marie in een hartverscheurende aria het heeft over haar ‘ontrouw’ merk je geen spoor van het geweld dat op haar gepleegd werd. Er is geen woede of pijn: zij heeft het over een soort schuldgevoel. Bij de lezing van Coppens moet de toeschouwer zelf naar het psychologische mechanisme zoeken dat de twee momenten aannemelijk maken.

Zonder mensen

In zijn geheel heb ik nauwelijks mensen gezien. Ondanks het vele werk (en denkwerk) van Coppens word ik door niets geraakt. Zijn opties komen bij mij niet over als organisch, maar wel als gezocht. Soms is eenvoud een deugd.

Dirigent Alain Antinoglu ontlokt het orkest gelukkig een vertolking vol spanning. Hij zoekt de kracht van de dissonanten op in de dramatische ogenblikken, maar hij laat ook de lyriek spreken, die bij Berg in de vele tussenspelen open bloeit. Vooral het lange intermezzo in de derde akte wordt magistraal uitgevoerd. Altinoglu bouwt vanuit de lyrische melodie, intens gespeeld door de cello’s, een verpletterend crescendo. Het enthousiasme van de dirigent zorgt voor een stralende uitvoering.

Conclusie : je kan deze voorstelling op twee manieren beleven. Je kan je ofwel overleveren aan de vele mooie beelden die Coppens (regisseur én scenograaf) overvloedig voortovert. Zo kan je bewonderend kijken naar een bloedrode maan, één van de vele visuele pareltjes. Coppens is een theatermaker die wil overbluffen. Ofwel ga je op zoek naar waarachtigheid en ontroering, en dan vind je in wezen een wat zwak verteld verhaal waar personages als mens afwezig zijn. Die menselijke tragedie was wel te vinden in eerdere interpretaties van Patrice Chéreau, Achim Fryer of Andreas Homolki: telkens heel persoonlijke, maar sterk aangrijpende versies. Maar in Brussel kan zowel de ene als de andere toeschouwer, dank zij Altinoglu, ervaren waarom ‘Wozzeck’ een muzikaal

meesterwerk is uit de twintigste eeuw.